

Sygn. akt V CSK 580/18

POSTANOWIENIE

Dnia 4 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku M. P.-B.

przy uczestnictwie D. K.

o podział majątku wspólnego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 4 czerwca 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki

od postanowienia Sądu Okręgowego w C.

z dnia 26 czerwca 2018 r., sygn. akt VI Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki D. K. od postanowienia Sądu Okręgowego w C. z dnia 26 czerwca 2018 r., sygn. akt VI Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na

przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Wystąpienie istotnego zagadnienia prawnego skarżąca upatruje w potrzebie wyjaśnienia, czy przedmioty majątkowe - środki transportu, nabyte w trakcie trwania małżeństwa, w którym obowiązuje ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej, za środki uzyskane przez jednego z małżonków z pożyczki albo kredytu z zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej, jako pomoc indywidualna dla tego małżonka jako osoby niepełnosprawnej, niezbędna w jej rehabilitacji oraz ułatwiająca wykonywanie czynności życiowych tego małżonka stanowią składnik majątku osobistego tego małżonka, czy składnik majątku wspólnego w sytuacji gdy spłata tej pożyczki lub kredytu nastąpiła przed ustaniem wspólności majątkowej z majątku wspólnego.

W obowiązującym systemie prawa rodzinnego można przyjąć domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), że przedmioty nabyte w trakcie trwania wspólności małżeńskiej przez jednego z małżonków, zostały nabyte z majątku wspólnego - na rzecz małżeńskiej wspólności majątkowej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2003 r., IV CKN 1721/00). W stanie faktycznym sprawy Sądu obu instancji, przyjęły, że samochód osobowy marki S. o wartości w chwili podziału 16 000 zł został zakupiony w 2007 r. za kwotę 36 900 zł, przy czym uczestniczka na jego zakup uzyskała pożyczkę z Zakładowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych w kwocie 30 000 zł, która została spłacona ze środków pochodzących z majątku wspólnego. W tych okolicznościach nie budzi wątpliwości, iż skoro zakup został częściowo (w ponad 80%) sfinansowany z pożyczki, która była spłacana ze środków pochodzących z majątku wspólnego, zaś pozostała część ceny została pokryta środkami pochodzącymi z majątku wspólnego, to tak zakupiony

na indywidualne potrzeby uczestniczki środek transportu wszedł do majątku wspólnego. Gdyby nawet przyjąć, że stanowił majątek osobisty uczestniczki (art. 33 pkt 4 k.r.o.), to z uwagi na fakt, że częściowo cena zakupu została pokryta z majątku wspólnego, tak samo jak i spłata pożyczki, podlegałyby te kwoty rozliczeniu jako nakład z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestniczki. Należy zauważyć, iż aktualna wartość pojazdu (który nie został w jakiegokolwiek części pokryty ze środków pieniężnych stanowiących majątek osobisty uczestniczki) jest niższa od kwoty wydatkowanej z majątku wspólnego.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżąca upatruje w rażącym, jej zdaniem, naruszeniu przez Sąd drugiej instancji wskazanych w zarzutach skargi kasacyjnej przepisach prawa procesowego (art. 382 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 684 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., art. 45 § 1 k.r.o., art. 46 k.r.o., art. 43 k.r.o., art. 688 k.p.c., art. 217 § 2 i 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 258 k.p.c. w zw. z art. 316 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 381 k.p.c. i art. § 13 § 2 k.p.c.), tj. regulujących zasady postępowania przed sądem odwoławczym, a tym samym

realizację funkcji rozpoznawczej, a także ze względu na to, że w sprawie o podział majątku wspólnego dochodzi do kumulacji roszczeń o rozliczenie, m.in. wydatków z majątku wspólnego na majątek osobisty G. P., pod rygorem prekluzji (art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 686 k.p.c. i art. 618 § 3 k.p.c. oraz art. 45 § 1 i 2 k.r.o.).

Artykuł 378 § 1 k.p.c. nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek ponownego rozpoznanie sprawy w granicach apelacji, co oznacza nakaz wzięcia pod uwagę wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Granice apelacji wyznaczają ramy, w których sąd drugiej instancji powinien rozpoznać sprawę na skutek jej wniesienia. Określają je sformułowane w apelacji zarzuty i wnioski, które implikują zakres zaskarżenia, a w konsekwencji kognicję sądu apelacyjnego. Ponadto sąd drugiej instancji w ramach ustalonego stanu faktycznego stosuje z urzędu prawo materialne (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Dlatego sąd rozpoznający apelację powinien odnieść się do wszystkich tych zdarzeń i zarzutów zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym, które mogły spowodować skutki materialno-prawne.

Z kolei przepis art. 382 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zebrany materiał w rozumieniu tego przepisu, to dowody przeprowadzone w sprawie oraz fakty powszechnie znane, znane sądowi urzędowo, fakty przyznane, a także objęte twierdzeniami jednej strony, co do których druga strona nie wypowiedziała się. Uregulowanie to nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia Sądu pierwszej instancji, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie

w uzasadnieniu orzeczenia drugoinstancyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, nie publ. i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, nie publ.). W braku wyrażenia takiego stanowiska wprost w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji przyjmuje się, że nie doszło do naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., gdy na podstawie treści uzasadnienia da się stwierdzić, że ustalenia te zostały zaakceptowane (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 197/09, nie publ. i z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, nie publ., postanowienie z dnia 14 stycznia 2014 r., III SK 27/13, nie publ.).

Wbrew stanowisku skarżącej lektura pisemnych motywów zaskarżonego postanowienia nie daje podstaw do podzielenia tezy, że zapadło ono z oczywistym naruszenia prawa procesowego i prawa materialnego w wyżej przedstawionym rozumieniu przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej z powodu jej oczywistości. Sąd Okręgowy przyjął za własne szczegółowe ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego wraz z jego oceną zgromadzonego materiału dowodowego oraz oceną prawną, a ponadto odniósł się do zarzutów apelacyjnych uczestniczki, a także wyjaśnił przyczyny pominięcia zgłoszonych w pierwszej instancji wniosków dowodowych, z powołaniem się także na brak zgłoszenia przez profesjonalnego pełnomocnika zastrzeżeń w trybie art. 162 k.p.c. (przy czym załączone do pisma procesowego z 16 grudnia 2015 r. dokumenty zostały zaliczone w poczet materiału dowodowego k. 755, 392 i n.), oraz przyczyny zastosowania art. 381 k.p.c. w postępowaniu drugoinstancyjnym. Kwestie prawne związane ze stosowaniem art. 162 k.p.c. były już przedmiotem wyjaśnień Sądu Najwyższego (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 r., III CZP 55/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 144, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2008 r., III CZP 50/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 103). Sąd Najwyższy wskazał, że przepis ten powinien podlegać ścisłej wykładni, w tym sensie, że strona nie może skutecznie zarzucać uchybienia przez sąd przepisom postępowania polegającego na wydaniu postanowienia, które może być zmienione lub uchylone stosownie do okoliczności, jeżeli nie zwróciła uwagi sądu na to uchybienie w toku posiedzenia, a w razie nieobecności - na najbliższym posiedzeniu, chyba że niezgłoszenie zastrzeżenia nastąpiło bez jej winy (zob. wyrok z dnia 12 czerwca 2012 r., II CSK 450/12, nie publ.).

Należy również zauważyć, iż na pierwszej rozprawie w dniu 18 marca 2015 r. Sąd Rejonowy określił pełnomocnikowi uczestniczki termin na złożenie wszelkich twierdzeń i wniosków dowodowych (k. 60). W apelacji skarżąca wnioskowała o przesłuchanie świadków, o których była mowa w powołanym piśmie z dnia 16 grudnia 2015 r. (k. 803), a tym samym zmierzała do obejścia konsekwencji wynikających z zastosowania art. 162 k.p.c. Jak chodzi o zwrócenie się „do wszystkich funduszy inwestycyjnych i towarzystw ubezpieczeniowych...”, to taki wniosek jest ogólny i nieprecyzyjny, bowiem skarżąca ich nie skonkretyzowała z nazwy i siedziby. Nie wiadomo więc do jakich podmiotów sąd miałby się zwrócić i z jakich dokumentów wynika, że takowe inwestycje zmarły mógł dokonywać oraz że miały negatywny wpływ na majątek wspólny. O odkupieniu jednostek uczestnictwa, uczestnika informowała w piśmie z dnia 27.05.2015 r. (k. 246).

Należy zwrócić też uwagę, iż okoliczności, na które wnioskowali byli świadkowie J. S. i M. M. (rozliczenia pomiędzy majątkami osobistymi oraz ustalenia nierównych udziałów) nie były objęte kognicją sądu z urzędu (art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c.), zatem obowiązywały reguły postępowania kontradiktoryjnego, w tym art. 162 i 381 k.p.c.

Sąd Okręgowy odniósł się również do wniosku uczestniczki o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, a dokonanej w tym przedmiocie ocenie nie sposób zarzucić dowolności i sprzeczności zastosowania prawa materialnego przy uwzględnieniu dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, o którym stanowi art. 43 § 2 k.r.o., jest dopuszczalne w razie łącznego wystąpienia dwóch przesłanek, a mianowicie - przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego w różnym stopniu oraz istnienie ważnych powodów, które uzasadniają ustalenie nierównych udziałów. Przez przyczynienie się do powstania majątku wspólnego rozumie się całokształt starań każdego z małżonków o założoną przez nich rodzinę i zaspakajanie jej potrzeb (art. 27 k.r.o.), czyli nie tylko wysokość zarobków, czy innych dochodów osiąganych przez każdego z nich, lecz także i to, jaki użytek czynią oni z tych dochodów, czy gospodarują nimi należycie i nie trwonią ich (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1997 r., I CKN530/97, nie publ.). O stopniu przyczyniania się każdego z małżonków świadczą nie tylko

osiągnięcia czysto ekonomiczne, lecz także nakład osobistej pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym. Dla oceny stopnia przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego nie mają przesądzającego znaczenia wyliczenia czysto matematyczne, jednak wynikająca z ocenego charakteru przesłanek z art. 43 § 2 k.r.o., swoboda orzecznicza przy rozstrzyganiu wniosku o ustalenie nierównych udziałów, nie może przerodzić się w dowolność. Różny stopień przyczynienia się każdego z małżonków może uzasadniać ustalenie nierównych udziałów wtedy, gdy różnica jest istotą i wyraźna. Nie jest też obojętna proporcja, w jakiej rzeczywisty wkład małżonków w powstanie majątku, pozostaje do wartości całego majątku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 24).

Drugą konieczną przesłanką dopuszczalności ustalenia nierównych udziałów jest wykazanie, że za takim rozstrzygnięciem przemawiają ważne powody, oceniane przez wzgląd na zasady współżycia społecznego, bo otrzymanie przez jednego z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania on się nie przyczynił, pozostawałoby w sprzeczności z tymi zasadami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 259/12, nie publ.). Nie jest możliwe zdefiniowanie pojęcia „ważnych powodów”; o tym w konkretnej sprawie decyduje całokształt okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1974 r., III CKN 190/74, nie publ.). Ważnym powodem jest w szczególności naganne postępowanie małżonka, przeciwko któremu jest skierowane żądanie ustalenia nierównych udziałów, polegające na tym, że w sposób rażący lub uporczywy nie przyczyniał się on do powstania dorobku stosownie do sił i możliwości zarobkowych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNCP 1974, poz. 189; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 1997 r., II CKN 348/97, nie publ.).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.